

APPINGEDAM – VOORMALIGE SYNAGOGE

Aan de Broerstraat nummer 6, staat de voormalige synagoge, gebouwd in 1800 en op 24 juli 1801 plechtig ingewijd “volgens joodse ceremonieën en plegtigheden”. Het is de oudste synagoge in de provincie Groningen. In de voorgevel van de synagoge is aan beide zijden naast de hardstenen stoep in de onderkant van de deurstijlen in oud-joods schrift te lezen: “In het jaar 5561”. Boven de buitendeur staat in de timpaan in het Hebreeuws: “Ezech. 43:1 en 2”. De synagoge is in oost-west richting gebouwd. Bij binnenkomst valt meteen het authentieke blauw geschilderde houten tongewelf op. Deze is uniek voor Nederland. In het plafond symboliseren vele sterren de belofte aan Abraham over het aantal “nazaten dat niet te tellen zal zijn”: het Joodse volk. Tevens verwijzen deze sterren naar de schepping van hemel en aarde. Aan de oostzijde, boven de koningskroon is een opgaande zon afgebeeld. Aan de westzijde, waar vroeger de vrouwen zaten, staat de ondergaande afnemende maan. De zon, maan en sterren zijn bepalend voor belangrijke onderdelen van het joodse godsdienstige leven: de vaststelling van de joodse kalender en de vaststelling van de data van de joodse feestdagen.

De synagoge bleef tot 1942 in gebruik. In 1945 werd het gebouw beschadigd door een bombardement. Na de oorlog werd het verkocht en gerestaureerd en in 1948 ter beschikking gesteld aan de Vrijgemaakt Gereformeerde Gemeente. Zij kochten het in 1950 aan van de Joodse beheers commissie. De inventaris van de synagoge werd verdeeld onder de mensen en de synagoge deed voortaan dienst als kerkzaal. De rabbijnswoning werd beheerderswoning en in de school kwam een consistorie en ontmoetingsruimte. Eind 2010 werd de synagoge overgedragen aan Stichting Oude Groninger Kerken. De synagoge en rabbijnswoning werden gerestaureerd en vanaf 2015 kreeg het complex de functie van ontmoetingscentrum met een culturele invulling. Ook het kleine schoolgebouwtje pal achter de synagoge werd gerestaureerd, en verbouwd tot een kleinschalige erfgoedlogies.

Op het pleintje voor de synagoge staat sinds 1985 het monument voor de 78 Damster joden die in de oorlog zijn omgekomen. De verhalen van deze mensen en de mensen die de oorlog overleefden zijn terug te vinden in de boekenkast die in de synagoge staat en op synagogeappingedam.nl.

Een opvallend element in het interieur is de heilige arke. Deze was nadat de synagoge na de Tweede Wereldoorlog in gebruik werd genomen door de gereformeerde kerk vrijgemaakt, verwijderd. Tijdens de restauratie van 2014-2015 is deze gereconstrueerd. De arke wordt gevormd door twee klassiek versierde zuilen met een boog erboven. In de boog de twee wetstafelen met in reliëf de Tien Geboden. De wetstafelen worden links en rechts omlijst met de woorden: “Kroon van de wet”, “Ik stel mij den Here bestendig voor ogen”, en “Weet voor het aangezicht van wie gij staat”. De twee banken die aan weerszijden van de arke stonden zijn verdwenen, één ervan staat tegenwoordig in Museum Stad Appingedam.

Meer oorspronkelijke elementen zijn tijdens deze restauratie teruggebracht: de paneeldeuren onder de vrouwengalerij en de balustrade van deze galerij, en de kleurstelling van het interieur. Deze is teruggebracht naar de kleurstelling van begin 1900.

© SOGK 2015